

(R)OMLÁSNAK INDULT KÉTSZINTŰ ÉRETTSÉGI

Hazánkban az *érettségi vizsga* jogilag „érettséget” (alkalmasságot) tanúsít a felsőfokú tanulmányokra, társadalmi értelemben az általános műveltséget biztosítja. Középfokú végezettséget (*jogosítványt*) biztosít, de nem ad munkaerőpiaci szakképesítést (*tanúsítványt*). Az érettségi vizsga osztályzatai elsősorban *minősítenek* és csak minimális mértékben töltenek be *verseny*, illetve *szelekciós* funkciót. Pedig a továbbtanulás, a bejutás a felsőoktatásba Magyarországon – a véges keretszámok, s különösen a népszerű szakokon általános túljelentkezés miatt – *versenyszerű értékelést, rangsoroló szelekciót*, kíván.

Középiskoláink igen nagy színvonal- és követelménybeli egyenetlenségei és különbözőségei miatt – a nem standardizált – érettségi vizsgák (és középiskolai osztályzatok) nem (voltak) alkalmasak az objektív rangsorolásra, ezért kialakult a *felvételi vizsgák* rendszere. Ezek korábban főleg egy-egy intézmény jelentkezőinek megméréését és rangsorolását tették lehetővé saját követelmények alapján. A felvételi eredmények intézményközi konvertálhatósága (jelentkezés több helyre), egy országos standardizálás és a diákok egyszeri vizsgaterhelése érdekében kialakult a *közös érettségi-felvételi írásbelik rendszere*. A felvételi pontozás (20, majd 120 pont) egyensúlyt tartott a középiskolában és a felvételi vizsgán nyújtott teljesítmény között. Az előbbit azért honorálta, mert a rendszeres középiskolai tanulást és teljesítményt (a hozott pontokkal) érdemes, sőt szinte szükséges stimulálni. A jelentkezők megalapozott tudása a felsőoktatás számára is megbecsülendő érték (szemben az eseti felkészülésre trenírozással).

Ez az önmagában érthető és logikus felvételi rendszer azonban fokozatosan veszélyes tévútra jutott, társadalmi igazságtalansága miatt egyre elfogadhatatlanabbá vált.

- Kialakult egy, a közoktatástól, annak tartalmától és követelményeitől nagyban független, elsősorban a felsőoktatás által meghatározott új követelményrendszer, ennek saját maximalista, teljesen versenyszerű irodalmával (*Hogyan készülünk a felvételi vizsgára?* és hasonló című könyvek garmadája),
- ennek ugyancsak különálló, senki által nem ellenőrzött intézményrendszere (felvételi előkészítő tanfolyamok a felsőoktatásban, a tanári, a hallgatói magánszférában, szabályos üzleti vállalkozásokban),
- és ez piaci alapra helyezte a továbbtanulás feltételeit (kivéve a változóan népszerűtlen, aluljelentkezett, kis társadalmi presztizsú szakokat): ezzel elsősorban a szülők anyagi helyzetétől tette függővé a továbbtanulás esélyét.

Ez a helyzet egyrészt nyilvánvalóan súlyos társadalmi egyenlőtlenséget és igazságtalanságot jelent, másrészt a továbbtanulás szempontjából nagymértékben diszfunkcionálissá tette a társadalom adófizetőinek pénzéből fenntartott középiskolát: *ez a középiskola már nem tud eséllyel felkészíteni a továbbtanulásra, a diák az ott szerzett érettségivel nem jut versenyképes, a továbbtanulásra esélyt nyújtó tudás birtokába.*

A helyzeten tehát változtatni kell(ett). Ennek egyik lehetséges módja *egy világos céllal és egyértelmű koncepcióval kialakított, jól előkészített és átgondoltan bevezetett kétszintű érettségi vizsgarendszer*. Hazánkban már 1996-ban döntés született bevezetéséről, de hosszú évek alatt mind máig nem jutott a társadalmi köztudatba sem ennek világos célja, sem egyértelmű koncepciója. Így aztán a 2005-ös bevezetés miatt körmünkre égett a dolog, s még el sem kezdődött, máris romlásnak indult ... Az történt ugyanis, hogy a felsőoktatás bejelentette, mert bejelentette: nem kér a kétszintű érettségiből, emelt szint helyett elég neki a középszint.

A kétszintű érettséginel *a középszint* a (lassan) minden magyar állampolgár számára szükségesnek tartott ismereteket és készségeket (kompetenciákat) kell mérje és tanúsítsa, az *emelt szint* a felsőfokú továbbtanuláshoz szükséges, részben speciális, részben magasabb szintű (és mélyebb) ismeretek és képességek (kompetenciák) versenyszerű, ugyanakkor egységesített (standardizált) mérése és értékelése. A két szint nem kizárólag, sőt nem is elsősorban a követelmények mennyiségében és mélységében különbözik, hanem *céljában és funkciójában* és ennek megfelelően szemléletében, a *lexikális ismeretek és a kompetenciák jellegében és arányában*. Ez a különbözőség kellene tükröződjön a követelményekben, de sokak véleménye szerint a jelenlegi tervezetek ezt biztosan nem valósítják meg, hiszen soha nem folyt pl. társadalmi vagy akárcsak szakmai vita sem arról, mit tekintünk a 21. századi Magyarországon általános műveltségnek.

Ebből az is következik, hogy a *felsőfokú tanulmányokhoz* valamilyen hányadban – *minimum egy*, de inkább *két* tárgyból (továbbá az ország helyzetét tekintve legalább egy idegen nyelvből) – *emelt szintű érettségi vizsga előírása indokolt, a kizárólag középszintű vizsga* – a rendszer logikája szerint – nem jogosíthat továbbtanulásra. *Ha a továbbtanuláshoz nem kötelező az emelt szintű érettségi egyetlen tárgyból sem (a dolgok jelenlegi állása szerint), akkor a kétszintű rendszer alapkonceptiója borul fel, és ezzel bevezetésének nincs igazán értelme*. A plusz- vagy jutalompontos felvételi rendszerért nem éri meg óriási anyagi és szellemi erőfeszítésre, valóságos paradigmaváltásra készíteni a középiskolákat, és működtetni egy bonyolult, nagy személyi és pénzügyi terheléssel járó központosított vizsgarendszert! Különösen, ha nem tudjuk, mit hoz rövidesen e tekintetben a Bologna-folyamat, a kétciklusú képzés a felsőoktatásban.

A felsőoktatás úgy reagált egy adott helyzetre, ahogy pillanatnyi, s nem feltétlenül távlatos érdekei diktálták: a hallgatói létszámra alapozott normatív finanszírozás miatt számára a hallgatók *mennyisége* fontosabb lett, mint azok *minősége*. A következtelen oktatáspolitikai megengedte, hogy lemondjon a kétszintű érettségi megkövetelésétől. Az OM itt két kardinális kérdésben nem mutatott és nem mutat következetességet: a felsőoktatás finanszírozásában még mindig a *mennyiséget* domináltatja a *minőség* fölött, és a kétszintű érettségi alapfunkcióját megbuktatva, nem írta elő azt törvényileg a felsőoktatásba való bejutás feltételként.

Most itt tartunk. Középiskoláink elkezdik az energia, idő és pénzigényes felkészülést a kétszintű érettségire (miközben annak követelményei kiérleletlenek), a felsőoktatás pedig nem foglalkozik vele. Ad majd ugyan néhány pluszpontot érte (ennek sincs még átgondolt, kiérlelt, megvitatott koncepciója), de jelen helyzetben igazán nem érdekli a dolog, úgy sincs érdemi szerepe az egészben. Csak legyen hallgatója és ezáltal biztosítva finanszírozása. Ide jutottunk egy át nem gondolt és ki nem érlelt oktatáspolitikával.

El sem kezdődött, máris (r)OMlásnak indult a kétszintű érettségi.

Debrecen, 2003. június 10.

Dr. Bazsa György